

АНОТАЦИИ НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ НА ДОЦ. Д.П.Н. ЖАНА АТАНАСОВА ЯНКОВА

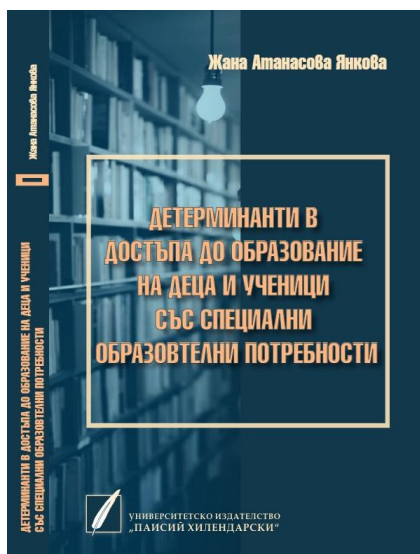
за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“
по област на висше образование **1. Педагогически науки**,
професионално направление **1.2. Педагогика** (Специална педагогика)

За участие в конкурса са представени **50 научни труда** (НТ_n): 3 монографии; 1 студия; 38 научни статии, от които 30 – на български език, 7 – на английски език и 1 – на руски език; 3 учебника за студенти (1 – самостоятелен автор, 2 – в съавторство); 4 учебни помагала за студенти, 1 учебно помагало за ученици.* Всички те са разработени и публикувани след придобиване на академичната длъжност „доцент“.

МОНОГРАФИИ

ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД

НТ₁ Янкова, Ж. (2019). *Детерминанти в достъпа до образование на деца и ученици със специални образователни потребности.* Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. 284 с. ISBN: 978-619-202-513-7

Фокусът на образователните политики и промените на нормативната уредба през последните години в световен, европейски и национален план е насочен към подобряване и реално гарантиране на равен достъп до качествено образование на децата и учениците със специални образователни потребности. Те са разнородна група със свои индивидуални способности и потребности, поради което образователните институции трябва да им осигурят необходимия достъп за тяхното пълноценно участие в процеса на обучение, както и в социалния живот.

Създаването на монографията е провокирано от това, че все още има училища и детски градини, в които децата и учениците със специални образователни потребности срещат затруднения при равноправното си участие в образователния процес. Това се дължи на факта, че не са напълно изградени необходимите компоненти за техния достъп до образователните институции като условие за равнопоставеност и включване в образователния процес.

* *Поредността при анотациите на представените материали съответства на номерацията на публикациите от списъка на научните трудове за участие в конкурса.*

В книгата се разглеждат детерминантите в достъпа до образование на децата и учениците със специални образователни потребности. Представен е нов прочит на включването на посочената група деца в предучилищното и училищното образование от гледна точка на организацията и компонентите на достъпа до образование чрез представянето на проучвания в теоретичен и нормативен аспект и със споделянето на добри практики. Подборът и структурирането на съдържанието в монографията са съобразени както с промените, настъпили в образователната нормативна уредба, така и с тези, актуални в областта на педагогиката, специалната педагогика и приобщаващото образование.

Книгата е конструирана в **четири глави**.

В **първа глава** е проследено възникването и развитието на достъпа до обучение на децата със специални образователни потребности през различните исторически етапи. Интерпретирани са нагласите на обществото към децата със специални потребности през отделните периоди, както и развитието на специалното образование в международен и в национален аспект. Представено е възникването и развитието на интегрираното обучение и достъпът на децата и учениците със специални образователни потребности като първа стъпка (приета в световен план) за включването им в образователния процес на детската градина и училището, както и спецификата на приобщаващото образование. В тази глава са анализирани и детерминантите на достъпа до образование. Разкрита е необходимостта образователните институции да осигурят и подобрят така потребната архитектурна и физическа среда за децата и учениците със специални образователни потребности, за да могат те да участват равноправно в образователния процес и социалния живот на училището и детската градина. В тази глава на монографията е посочено какво се разбира под „достъпна физическа среда“, „достъпна архитектурна среда“ и „достъпен маршрут“. Разгледани са и достъпността до информация и комуникация, както и достъпът до учебни програми и учебно съдържание.

Във **втора глава** са разгледани групите деца със специални потребности и достъпът до образование на деца и ученици със сензорни увреждания, с физически и множество увреждания, с интелектуални затруднения, с езиково-говорни нарушения, със специфични нарушения на способността за учене, с разстройства от аутистичния спектър и с емоционални и поведенчески разстройства.

Дизайнът на изследването е представен в **трета глава**, като е обосноваван изборът на изследователската методология. **Четвърта глава** предоставя на читателя анализирани, интерпретирани и обобщени данни и резултатите от включените в изследването директори на училища и детски градини от пет области (Стара Загора, Пазарджик, Хасково, Кърджали и Смолян), както и на експертите, участници в изследването.

Книгата е ценен ресурс за студенти, учители, ресурсни учители, логопеди, психолози, родители и за всички, които се интересуват от проблема, свързан с достъпа до образователните институции на децата и учениците със специални потребности.

ПУБЛИКУВАНА КНИГА НА БАЗАТА НА ЗАЩИТЕН ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

НТ₂ Янкова, Ж. (2006). *Корекционно-развиващото обучение по биология на ученици с умствена изостаналост.* Стара Загора: Искра-МИ. 94 с. ISBN: 10:954-9383-12-1, ISBN: 13:978-954-9383-12-6

Написването на книгата е провокирано от социалната необходимост от промяна в нагласите на обществото към децата и учениците със специални образователни потребности в контекста на приобщаващото образование, в т.ч. и към децата и учениците с умствена изостаналост. Настоящата книга е съобразена с актуалността и значимостта на приобщаването на нашето общество към ценности като уважението на човешките права, демократично развитие и управление, което включва нови концепции за развитие на специалното образование. В руслото на тази социокултурна, а следователно и хуманна задача – *образование за всички* – специалната педагогика се интензифицира в търсенето на нови теоретико-методични аспекти при обучението и възпитанието на учениците с умствена изостаналост.

Съдържанието на книгата е декомпозирано в **две части**: *Корекционно-развиващо обучение* и *Обучението по биология*.

В **първата част** (*Корекционно-развиващо обучение*) са представени същността, функциите, целите и дидактическата трансформация на средствата за корекционно-развиващото обучение. Вниманието е насочено към научнотеоретическите и практическите възможности за преодоляване или намаляване на нарушенията в познавателната дейност на учениците с умствена изостаналост.

Във **втората част** (*Обучение по биология*) читателят се запознава с компонентите, които характеризират обучението по биология: целите, съдържанието и организацията на обучението; възможността за интегрирано обучение и възпитание на учениците с умствена изостаналост; оценяването и изготвянето на индивидуална образователна програма за учениците с умствена изостаналост.

Книгата е резултат от дългогодишна изследователска дейност в областта на методиката на обучението по биология, както и на специалната педагогика с насоченост към учениците с умствена изостаналост.

ПУБЛИКУВАНА КНИГА НА БАЗАТА НА ЗАЩИТЕН ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА НАУЧНАТА СТЕПЕН „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“

НТ₃ Янкова, Ж. (2020). *Помощни средства и технологии за деца и ученици със специални образователни потребности в приобщаващото образование.* Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. 136 с. ISBN: 978-619-202-568-7

В българското предучилищно и училищно образование през последните години се очертава нова визия, с което се проектират основните конструкти на приобщаващото образование с насоченост към осигуряване на достъпно и качествено образование за всички.

Написването на научния труд е провокирано от амбициите на авторката педагогическата колегия от образователните институции да получат информация за многообразието и въвеждането на помощните средства и технологии в образователния процес на децата и учениците със специални образователни потребности. Отчетено е, че технологиите променят начина, по който децата и учениците учат, играят и комуникират, а при децата и учениците със специални образователни потребности помощните средства и технологии са тези, които разкриват уменията и индивидуалните им възможности в образователния процес. Разгледани са помощните средства и технологии като инструменти, които може да бъдат препоръчани на детето или ученика и които трябва да отговарят на неговите индивидуални потребности. В публикацията се акцентира върху осигуряването на помощни средства и технологии за децата и учениците със специални образователни потребности от образователните институции, за да имат те достъп до информацията и учебното съдържание заедно с останалите деца и ученици. В книгата са включени *две глави*.

В първа глава е проследено историческото развитие на помощните средства и технологии, предназначени за децата и учениците със специални образователни потребности, терминологията, свързана с тях, както и дефинирането им. Конкретизирани са политиките и нормативната уредба в съответната област. Главата представя класификацията на помощните средства и технологии в образованието, като визира и тяхната целева група – децата и учениците със специални образователни потребности.

Втора глава разглежда приобщаващото образование за децата и учениците със специални образователни потребности, оценката на индивидуалните им потребности за осигуряването на помощни средства и технологии, както и тяхното използване от педагогическите специалисти в условията на детската градина или училището. Изданието визира и педагогическия инструментариум в приобщаващото образование с фокус индивидуалните потребности от помощни средства и технологии.

СТУДИИ

НТ₄ Янкова, Ж. (2012). Мултикултурно образование – приобщаване на различните. В: Лавренцова, Е., **Ж. Янкова**, М. Делчев (2012). **Мултикултурализъм и образование**. Стара Загора: Тракийски университет – ДИПКУ, глава IV, с. 85 – 108. ISBN: 978-954-691-073-8

В книгата се представя мултикултурализмът като една от най-дискутираните теми в научноизследователските, политическите и публично-медийните среди през последните години. Разработката е посветена на мултикултурализма в неговите субстанционално-емпирически, идеологически, политически и образователни измерения. В първа, втора и трета глава се визират общотеоретичните постановки на разглежданата проблематика. **Четвъртата глава** на публикацията – *Мултикултурното образование – приобщаване на различните* – е разработена от доц. д.п.н. Жана Атанасова Янкова. В нея се акцентира се върху ролята на учителя при внедряване на мултикултурния модел в образователната среда, както и на въпроси, засягащи квалификацията на педагогическите кадри.

НАУЧНИ СТАТИИ

НАУЧНИ СТАТИИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

НТ₅ Янкова, Ж. (2020). Достъп до качествено приобщаващо образование на деца и ученици със специални образователни потребности. *Педагогика*, НИОН „Аз-Буки“ (под печат – Приложение 3. от т. 14.1.) ISSN: 0861 – 3982 (print), ISSN: 1314 – 8540 (online)

Статията представя достъпа на децата и учениците със специални образователни потребности до училищата и детските градини в приобщаващото образование като осигуряване на равен достъп и условия за включването на всички деца и ученици в процеса на обучение. Акцентира се върху компонентите, които осигуряват достъпна архитектурна и физическа среда, достъпност на информацията и комуникацията, достъп до учебните програми и учебното съдържание, помощните средства и технологии в обучението. Чрез статията се популяризират резултатите от изследване с участници директори на училища и детски градини от пет области: Стара Загора, Пазарджик, Хасково, Кърджали и Смолян.

НТ₆ Янкова, Ж. (2019). Допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности в процеса на обучение чрез помощни технологии. *Педагогика*, ХСІ(5), 702 – 709.

НИОН „Аз-Буки“. ISSN: 0861 – 3982 (print), ISSN: 1314 – 8540 (online)

Във фокуса на публикацията е един от актуалните проблеми в приобщаващото образование, а именно предоставянето на допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални потребности в процеса на тяхното обучение. Един от компонентите при нея с цел личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности са помощните технологии. Чрез тях се улеснява усвояването на академичните знания и формирането на умения, те насърчават към независимост, като се дава възможността на децата и учениците със специални образователни потребности да изпълняват поставените задачи равноправно със своите връстници в образователния процес. Представено е проведено изследване сред педагогическата колегия. Резултатите показват, че малък е дялът на онези педагози (12%), които познават и използват помощни технологии в обучението на децата и учениците със специални образователни потребности. В разработката са представени такива помощни технологии, които могат да се използват в образованието съобразно функционалните затруднения на децата и учениците.

НТ7 Янкова, Ж. (2019). Информационните технологии в подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности. В: *Човекът и глобалното общество*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 184 – 191. ISBN: 978-619-202-503-8

В публикацията се разглеждат информационните технологии като нов модел на обучение, основан на взаимодействия между учителите, учениците и средствата на информационните и комуникационните технологии. Те са тясно свързани и с подкрепата за децата и учениците със специални образователни потребности. В статията се представят възможностите за използването на информационните технологии в процеса на обучение. Чрез тях се повишава мотивацията на учениците със специални образователни потребности за учене и участие в часа, а това от своя страна води и до повишаване качеството на образователния процес и равнопоставеност при тяхното участие.

НТ8 Янкова, Ж. (2019). Квалификация на професионално развитие на ресурсния учител. В: *Ресурсните учители и съвместното преподаване в приобщаващото образование*. София: Фабрика за книга, импринт на „БГ книга“, 54-63, ISBN: 978-619-7534-12-2

Квалификацията на педагогическите специалисти е актуален проблем в образователната ни система. В публикацията се представя необходимостта от ефективна базисна квалификация, както и от постоянна продължаваща квалификация на ресурсните учители, защото те са ключов фактор в подкрепата за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни

потребности. Чрез статията се популяризират данни от анкетно проучване в Регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващо образование (Пловдив, Стара Загора, Пазарджик и Кърджали). Резултатите разкриват професионалното и личностното усъвършенстване на ресурсния учител като непрекъснат процес, който се реализира чрез периодично актуализиране и допълване на неговите знания, умения и компетентности.

НТ₉ Янкова, Ж. (2019). Обучение на ученици с тежки интелектуални и множество увреждания в образователните институции. В: *Създаване на по-добро качество на живот за деца и лица с тежки интелектуални и множествени увреждания*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, под печат – Приложение 8. от т. 14.1.)

В разработката е разгледан проблемът за включването на учениците с тежки интелектуални и множество увреждания в образователния процес на училищата и за промяната на нагласите към различието. Правото на образование е регламентирано като неизменно за всички деца и ученици, в т.ч. и за учениците с тежки интелектуални и множество увреждания. То се реализира с осигуряването на условия за предоставянето на подкрепа за личностното им развитие.

Статията анализира теоретичните основи на обучението на ученици с тежки интелектуални и множество увреждания при образователното приобщаване в контекста на подкрепата за личностното им развитие. Един от главните конструкти в обучението им е подкрепата за тяхното личностно развитие, защото тя осигурява достъпа до качествено образование и активира включването на ресурси, които са насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването.

НТ₁₀ Янкова, Ж. (2019). Подготовка на студентите за работа с деца и ученици със специални образователни потребности. В: *Взаимодействие на преподавателя и студента в условията на университетското образование: теории, технологии, управление*. Трета книга, Китен. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 206 – 210. ISBN: 978-954-490-643-6

Образованието във висшето училище е ориентирано към входящите и изходящите параметри, към резултатите от университетското обучение, които са представени в овладените компетентности чрез способността на обучаемия да демонстрира придобитото в общественото пространство. Фокусът на разработката е насочен към подготовката на студентите от специалност „Специална педагогика“ за работа с деца и ученици със специални образователни потребности в условията на приобщаващото образование. С публикацията се популяризират данни от анкетно проучване на студенти от четвърти курс, специалност „Специална педагогика“ (образователно-квалификационна степен „бакалавър“) в ПУ „Паисий Хилендарски“, които

разкриват овладените компетентности да работят с деца и ученици със специални образователни потребности, включени в образователни институции като училището или детската градина.

НТ₁₁ Янкова, Ж. (2018). Професионалната подготовка на учителя за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности, включени в образователната среда. В: *Взаимодействие на преподавателя и студента в условията на университетското образование: традиции и иновации*. Втора книга, Китен. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 451 – 455. ISBN: 978-954-490-606-1.

В съвременното глобализиращо се общество университетското образование е поставено пред големи предизвикателства в подготовката на учителя за овладяването на компетентности. В разработката се представя професионалната подготовка на педагога в образователно-квалификационните степени „бакалавър” и „магистър” за работа с деца и ученици със специални образователни потребности, включени в образователната среда на детската градина и училището. Търси се връзката с уменията за приложение в образователния процес, защото насочеността е към осигуряване на качествено образование, към пряка връзка между учене и реализация, към учене през целия живот.

НТ₁₂ Янкова, Ж. (2018). Ролята на екипите за подкрепа на личностно развитие в оценяване на деца и ученици със специални образователни потребности в детската градина и училището. В: *Научни и практически аспекти на приобщаващото образование*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 69 – 75, ISBN: 978-954-07-4541-1

Оценяването е сложен и многообразен процес, който дава възможност за вземането на оптимални решения, свързани с обучението и подкрепата на децата и учениците със специални образователни потребности в предучилищното и училищното образование. В настоящата публикация е представено оценяването на индивидуалните потребности на детето или ученика от екипа за подкрепа на личностното развитие в детската градина или училището с цел осигуряването на допълнителна подкрепа в образователната среда.

НТ₁₃ Янкова, Ж. (2017). Подготовката на бъдещия учител за работа в приобщаваща среда. В: *Взаимодействие на преподавателя и студента в условията на университетското образование: проблеми и перспективи*. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 734 – 738. ISBN 978-954-490-555-2

В днешния глобализиращ и конкуриращ се свят знанието е основен инструмент за човешкото развитие и именно чрез висшето образование се получават необходимите компетентности. В статията се представят теоретичните основи на професионалната подготовка на бъдещия учител за работа в приобщаваща образователна среда, а това са именно: за приобщаващото образование; за подкрепата за личностно развитие на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование; за екипите за подкрепа на личностното развитие в детската градина или училището; за ранното оценяване на потребностите от подкрепа на личностното развитие в детската градина; за осигуряването на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в детската градина и в училището; за ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности; за помощните средства и технологии в обучението на деца и ученици, както и за сътрудничеството между училището и семейството в приобщаващото образование.

НТ₁₄ Янкова, Ж. (2017). Допълнителна подкрепа – условие за личностно развитие на деца и ученици в предучилищното и училищното образование. В: *Социално-педагогически аспекти на детското развитие*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 105 – 116. ISBN: 978-619-202-279-2

Ключов фактор в образователния процес е осигуряването и предоставянето на допълнителна подкрепа на децата и учениците като нов компонент в образователното приобщаване в детската градина и училището. Целта на публикацията е да се представи предоставянето на допълнителната подкрепа като условие за личностно развитие на децата и учениците, включени в образователното приобщаване в детската градина и училището. В изложението се разкриват възможностите за реализиране на допълнителната подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности, на тези в риск, с изявени дарби и хронични заболявания след извършена оценка на индивидуалните им потребности от екипа за подкрепа на личностното развитие в детската градина и училището. Представени са резултати от проведено анкетно проучване с педагогически специалисти от град София, област Стара Загора и област Хасково относно предоставянето на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в образователното приобщаване.

НТ₁₅ Янкова, Ж. (2017). Помощни средства и технологии в обучението на деца и ученици със специфични нарушения на способността за учене. В: *Перспективи при създаване на иновативна образователна среда*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 165 – 170. ISBN 978-619-202-279-6

В статията се представя и анализира необходимостта от въвеждането на помощни средства и технологии в процеса на обучението на ученици със специфични нарушения на способността за учене. Чрез тях се дава възможност на учениците да се включат пълноценно в образователния процес, за да могат да изпълняват самостоятелно поставените задачи както в училището, така и у дома. Чрез статията се популяризират получените резултати от анкетно проучване относно използването на нискотехнологични помощни средства в процеса на обучение от ученици със специфични нарушения на способността за учене.

НТ₁₆ Янкова, Ж. (2016). Ресурсният учител в условията на обучението на деца и ученици със специални образователни потребности в приобщаващата среда. В: *Единни в многообразието*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 4 – 7. ISBN: 978-619-202-193-1

Настоящата статия насочва вниманието на читателя към реализиране целите на ресурсното подпомагане в контекста на изразяващата се тенденция за сътрудничество между *учител – ресурсен учител – психолог – логопед – рехабилитатор на слуха и говора – родител* от гледна точка на водещия фактор в образованието (на субекта) – детето или ученикът със специални образователни потребности, които се обучават в приобщаващата среда на детската градина или училището.

НТ₁₇ Янкова, Ж. (2016). Професионалната подготовка на бъдещия педагог за работа в приобщаваща образователна среда. В: *Теория и практика на психолого-педагогическата подготовка на специалиста в университета*. Китев, том втори. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 590 – 595, ISBN: 978-954-490-477-8

Университетското образование е отговорно за качеството на базовата подготовка на педагогическите специалисти, която се осъществява в неговите рамки, най-вече при първоначалната подготовка на бъдещите учители. В статията се анализират процесите, които протичат във висшето образование, насочени към осигуряването на широкопрофилни теоретични знания, практически умения, личностни и професионални качества на бъдещите педагози. Подчертава се и необходимостта те да познават параметрите на приобщаващата образователна среда, за да могат да я моделират пълноценно в образователните институции.

НТ₁₈ Янкова, Ж. (2015). Професионалната подготовка на ресурсните учители за въвеждане на помощни средства и технологии в обучението на ученици със специални образователни потребности. В: *Предизвикателства на приобщаващото образование*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 136 – 143, ISBN: 978-954-423-994-7.

С цел да отговори на съвременните изисквания на образованието, а така също и на индивидуалните особености на децата и учениците със специални образователни потребности, ресурсният учител е необходимо да повишава своята квалификация. Важен компонент в тези дейности е обучението на ресурсните учители за въвеждането и използването на помощните средства и технологии в обучението на децата и учениците със специални образователни потребности. В публикацията е представена учебната програма „Помощни средства и технологии за деца и ученици със специални образователни потребности“. Целта на програмата е ресурсните учители да се запознаят с помощните средства и техническите решения, които улесняват включването на децата и учениците със специални образователни потребности в образователната среда на училището или детската градина.

НТ₁₉ Янкова, Ж. (2015). Образователната среда – условие за въвеждане на помощни средства и технологии за ученици със специални образователни потребности. В: *Образование, развитие, изкуство*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 94 – 104. ISBN: 978-619-202-076-7

В приобщаването на децата и учениците със специални образователни потребности важен фактор е образователната среда при въвеждането на помощни средства и технологии в училището или детската градина. В изследването са представени резултатите от анкетно проучване сред педагогическата колегия относно приложението на помощните средства и технологии за децата и учениците със специални образователни потребности в образователния процес. В разработката са представени някои нискотехнологични помощни средства, използвани в процеса на обучение при овладяването на графическите умения за писане, уменията за четивна техника, както и математическите умения.

НТ₂₀ Янкова, Ж. (2015). Подготовка на бъдещите учители за въвеждане на помощни средства и технологии в приобщаващата образователна среда. В: *Теория и практика на психолого-педагогическата подготовка на специалиста в университета*. Китен, том втори. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 285 – 290. ISBN: 978-954-490-477-7

В публикацията акцент се поставя върху обучението на студентите от образователно-квалификационните степени „бакалавър“ и „магистър“ чрез задължителни и избираеми дисциплини за усвояването на знания за съвременните помощни средства и технологии в обучението на децата и учениците със специални образователни потребности, които са включени в общообразователната среда на училището или детската градина. Публикацията представя един ресурс, една възможност относно въвеждането на учебната дисциплина „Помощните средства и технологии за деца и ученици със

специални образователни потребности“ и нейното приложение в образователния процес, осъществяван в педагогическите факултети в България.

НТ₂₁ Янкова, Ж., М. Георгиева (2014). Ресурсно подпомагане на ученици със специални образователни потребности – предимства и недостатъци. В: *Психолого-педагогически проблеми на развитието на личността на професионалиста в условията на университетското образование*. Китен, том втори. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 241 – 245. ISBN: 978-954-490-449-4

Статията е посветена на ресурсното подпомагане на учениците със специални образователни потребности, които са включени в интегрирано обучение. Представени са резултати и изводи от проведена анкета с директори, ресурсни учители, учители, родители и ученици относно предимствата и недостатъците на ресурсното подпомагане. Посочва се необходимостта от усъвършенстване организацията при предоставянето на ресурсно подпомагане на учениците със специални образователни потребности, включени в интегрирано обучение.

НТ₂₂ Янкова, Ж. (2014). Продължаващата квалификация на ресурсния учител. *Специална педагогика & логопедия*, 1, 52 – 60. София: ДиоМира. ISSN: 2367-7821

Развитието на професионалните компетентности на ресурсните учители се осъществява чрез продължаваща квалификация за придобиване на нови фундаментални знания и умения за работа с деца и ученици със специални образователни потребности. Целта на изследването е разкриване потребностите на ресурсните учители от продължаваща квалификация като условие за личностно-професионалното им развитие. На базата на теоретично и нормативно проучване на изследваната проблематика е проведено анкетно проучване в Ресурсните центрове за подпомагане интегрираното обучение и възпитание на децата и учениците със специални образователни потребности в Стара Загора и Велико Търново. Анализираният резултат показват, че важен фактор в обучението на децата и учениците със специални образователни потребности са ресурсните учители. Ето защо е необходимо те да повишават своята квалификация чрез кратко- и дългосрочни форми на обучения, т.к. професионалното развитие е непрекъснат процес на самопроектиране на личността.

НТ₂₃ Янкова, Ж. (2013). Приобщаващото образование – условие за въвеждане на високотехнологични помощни средства за ученици със специални образователни потребности. В: *Формиране на гражданина и професионалиста в условията на университетското образование*. Китен, том втори. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 436 – 440. ISBN: 978-954-490-336-7

Високотехнологичните помощни средства по силата на своята социално детерминирана същност са в основата на целенасоченото развитие и самоусъвършенстване на личността, а това има пряко отношение към актуалния проблем за приобщаването на децата и учениците със специални образователни потребности в образователното пространство. Целта на публикацията е да се представят високотехнологични помощни средства, които могат да се приложат в обучението на децата и учениците със специални образователни потребности, включени в училищното образование. Статията разглежда високотехнологичните помощни средства, които улесняват писането и четенето, както и технологии, помагачи при работата с компютър (хардуерни компоненти, стандартни настройки за достъпност на работната среда на продуктите на Microsoft, периферни устройства, специализиран образователен софтуер).

НТ₂₄ Янкова, Ж., Е. Йовчева (2013). Информационните технологии в обучението на ученици със специални образователни потребности. В: *Седем години центрове – гаранция за равен достъп до образование*. Стара Загора: Литера принт, с. 92 – 99. ISBN: 978-954-487-123-9

Информационните средства са важен фактор, който пряко влияе върху качеството на обучението на учениците със специални образователни потребности. Чрез тях в образователните институции се създава нова атмосфера, която е важен елемент за овладяването на знания и развитие на критичното мислене, а също и за създаването на равни възможности за субектите за получаването на качествени образователни услуги независимо от тяхното местоположение и провежданото обучение. Ключов фактор в образователната среда за учениците със специални образователни потребности се явяват информационните технологии. Чрез тях се премахват бариерите като време и пространство и се подпомагат учениците в процеса на тяхното обучение. В публикацията се представя теоретично обосновано изясняване спецификата на електронното обучение, както и на електронните учебници.

НТ₂₅ Янкова, Ж. (2013). Подкрепящата среда в обучението на студенти със специални потребности. В: *Благополучието в контекста на социалната идентичност*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 15 – 20. ISBN: 978-954-423-852-0

Статията разглежда включването на студенти със специални образователни потребности в университетската образователна среда. Подготовката, както и професионално личностното им развитие е изключително актуален проблем, като за тяхното подпомагане е необходимо висшето училище да осигури подкрепящата среда. Подчертава се и значението на последната: като важен фактор за пълноценното включване на студента както в процеса на обучение, така и в университетските извънаудиторни дейности; като ценен ресурс за академичната и социалната резултатност.

НТ₂₆ Янкова, Ж., К. Дамянов (2013). Ресурсно подпомагане на семейството и училищното приобщаване. Електронно списание *Педагогически форум*, 2, 27 – 30. Стара Загора: ТрУ, ДИПКУ. ISSN: -1314-7986

Целта на статията е да разкрие междусубектното взаимодействие между ресурсния учител, учениците, учителите и родителите в процеса на цялостното приобщаване на учениците със специални образователни потребности в училищната среда. В ресурсното подпомагане ключов момент е сътрудничеството между семейството и училището. В статията са представени подходите и функциите, които могат да се прилагат при сътрудничеството между родителите и учителите (като представители на образователните институции). Чрез публикацията се правят и препоръки към педагогическата практика.

НТ₂₇ Янкова, Жана Атанасова (2013). От интегрирано обучение към приобщаващо образование на деца и ученици със специални образователни потребности. В: *Приобщаващо образование*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 5 – 12. ISBN: 978-954-423-896-4

Интегрираното обучение в своето развитие довежда до промяна в образователната политиката на всяка държава. Тази промяна води към следващия етап – приобщаващо образование. В статията е анализирана организацията на интегрираното обучение на децата и учениците със специални образователни потребности, включени в училището или детската градина. В публикацията се предлага разработването на стандарт за приобщаващо образование преди въвеждането му, защото чрез него се променя както организацията, така и управлението в образователната институция при реализирането на приобщаващо образование.

НТ₂₈ Янкова, Ж. (2012). Университетската среда – условие за формиране на бъдещия педагог за работа в условията на приобщаващото образование. В: *Формиране на гражданина и професионалиста в условията на университетското образование*. Китен, том втори. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 369 – 373. ISBN: 978-954-490-336-7

Университетската образователна среда е важен фактор в подготовката на бъдещите педагози при тяхната научна, педагогическа и практическа ориентация, за да могат те да отговорят на иновационното училищно образование. В този контекст в статията се анализира приобщаващото образование като водеща ценност в съвременното общество. Акцентът е поставен върху подготовката на студентите от педагогическите специалности за осъществяването на интегрирано обучение и приобщаващо образование на деца и ученици със специални образователни потребности.

НТ₂₉ Янкова, Ж., А. Янина (2012). Лесни ножици за деца със специални образователни потребности. *Специална педагогика*, 3, 67 – 76. София: Экспреспринт. ISSN: 1310-7003

Публикацията представя както адаптирани ножици, които улесняват изрязването, така и предлага система от петнадесет стъпки при развиване уменията за изрязване от деца и ученици със специални образователни потребности. Описани са различните модели адаптирани ножици, които улесняват децата и учениците, които срещат затруднение да изрязват със стандартните ножици поради проблеми, свързани с фината моторика, баланса и позиционирането при сядане, визуалните възприятия и координацията. В статията е споделен опитът на ресурсни учители, които използват адаптирани ножици в работата си с деца със специални образователни потребности.

НТ₃₀ Атанасова, Ж. (2011). Социализация и интеграция на деца и ученици със специални образователни потребности. В: *Социализация*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 70 – 74. ISBN: 978-954-423-786-8

В статията интеграцията и социализацията се разглеждат като процес на приспособяване на детската личност в условията на училището и детската градина. Изведени са основни дефиниции за социализацията. Застъпва се тезата, че социализацията на личността започва от ранна детска възраст и продължава през целия живот, защото обхваща процесите на обучение, възпитание и приобщаване към социума. За децата и учениците със специални образователни потребности ценен ресурс е включването им в социалния живот на детската градина и училището, т.к. им се дава възможността да общуват, да развиват в себе си чувството за социалност и индивидуалност.

НТ₃₁ Янкова, Ж. (2011). Подкрепящата среда в обучението на деца и ученици със специални образователни потребности. *Специална педагогика*, 3, 14 – 20. София: Экспреспринт. ISSN: 1310-700

В публикацията се разкрива необходимостта от осигуряването на подкрепяща среда в обучението и възпитанието на децата и учениците със специални образователни потребности, включени в общообразователната среда на училището и детската градина. Анализира се необходимата промяна на статуквото в образователния процес към обучаемите. На базата на наблюдения и обсъждания, както и чрез анкетиране, които са проведени с директори и учители, са изведени основни позиции в подкрепата на детската личност в процеса на обучение.

НТ₃₂ Янкова, Ж. (2010). Ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности. В: *Науката*,

образованието и изкуството през 21-ви век. Том IV. Благоевград: Съюз на учените в България, клон Благоевград, 311 – 316. ISSN: 1313-5236

В статията се представят настъпилите промените в образованието, насочени към децата и учениците със специални образователни потребности за осигуряване тяхната равнопоставеност в процеса на обучението им. В тази връзка основната цел на изследването е да се установи, доколко децата и учениците със специални образователни потребности се подпомагат ресурсно в образователно-възпитателния процес. Анализират се получените резултати и се приемат основни позиции за тяхното подпомагане в училището и детската градина.

НТ₃₃ Янкова, Ж. (2010). Ролята на екипите за комплексно педагогическо оценяване на деца и ученици със специални образователни потребности. В: *Теория и практика на специалната педагогика и логопедия*. Юбилейна научна конференция „100 години от рождението на проф. д.п.н. Дечо Денев, 25 години Факултет по начална и предучилищна педагогика“. София: Феномен, 59 – 63. ISBN: 978-954-549-094-1

В настоящата публикация се представя дейността на екипа за комплексно педагогическо оценяване към Регионалните инспекторати по образование при извършване на първична оценка относно общото развитие на детето или ученика със специални образователни потребности, както и дейността на екипите в детските градини и училища, в които се обучават деца и ученици с увреждания. Статията разглежда оценяването и изготвянето на индивидуалните образователни програми на децата и учениците със специални образователни потребности.

НТ₃₄ Янкова, Ж. (2007). Обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в системата на народната просвета. В: *Приемственост и перспективи в развитието на педагогическата теория и практика. 125 години предучилищно образование в България*, Китен. София: Веда Словена – ЖГ, 886 – 891, ISBN: 978-954-8846-02-8

Представеното в статията изследване е провокирано от нововъведения Национален план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната просвета, като един възможен център, фундамент за съвместно обучение на децата и учениците със специални образователни потребности с децата в групата в детската градина или с учениците в паралелката в училището с помощта на ресурсен учител. В публикацията обучението на децата и учениците със специални потребности, включени в училището или детската градина, се разглежда като нов компонент в системата на нашето образование. Въз основа

на наблюденията в педагогическата практика се определят преимуществата, както и проблемите, свързани с интегрираното обучение, за което са конструирани дейности за неговото реализиране.

НАУЧНИ СТАТИИ НА ЧУЖД ЕЗИК

НТ₃₅ Yankova, Zh. (2018). Development of special educational needs support for children and students with special educational needs. *Стратегии на образователната и научната политика*, 26 (5), 548 – 554. ISSN: 1310–0270 (Print), ISSN: 1314–8575(Online) [**Янкова, Ж. (2018).** Развитие на ресурсното подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности]

В приобщаващото образование ресурсното подпомагане се разглежда като един от главните концепти, защото всеки участник в процеса на обучение е уникален и се нуждае от подкрепа, за да развива своите индивидуални способности. В статията се проследява развитието на ресурсното подпомагане у нас. Анализира се същността на ресурсното подпомагане и ролята на ресурсния учител в подпомагането на децата и учениците със специални образователни потребности в процеса на обучение. На базата на получените данни при анкетиране се констатира, че ресурсното подпомагане се приема като част от образователния процес в приобщаващото образование.

НТ₃₆ Yankova, Zh. (2018). Inclusive education of children and students at kindergarten and school level. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia Paedagogica*, 11, 44 – 50. ISSN: 2299-2103, DOI: 10.24917/22992103.11.5, FOLIA 276 [**Янкова, Ж. (2018).** Приобщаващо образование на деца и ученици в детската градина и училището]

Фокусът на приобщаващото образование е насочен към детето като главна ценност, като то се поставя в центъра на образователния процес. Приобщаването е гъвкав и непрестанен процес и правото на избор е основата, на която приобщаващото образование е изградено. В статията се описва организацията при предоставяне подкрепата за личностно развитие в приобщаващото образование в детските градини и училищата спрямо индивидуалните потребности на децата и учениците. Получените резултати от анкетирането сочат, че за пълноценното въвеждане на приобщаващото образование в детските градини и училища и ефективното реализиране на общата и допълнителната подкрепа е необходимо сътрудничеството между отделните сфери – социална, здравна и образователна, защото приобщаването е водеща ценност в съвременното общество.

НТ₃₇ Yankova, Zh. (2017). Support for personal development of children and students with special educational needs in the process of education. *Knowledge – International Journal*, Vol. 19.2, Skopje, 567 –

571. ISSN: 2545-4439; ISSN: 1857-923X, Global Impact & Quality Factor GIF 1.322 [Янкова, Ж. (2017). Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности в процеса на обучение]

Промените, настъпили в образователното пространство през последните години, очертават и щрихите на реални промени и към децата и учениците със специални образователни потребности: с осигуряването на възможността те да се обучават, да развиват своя потенциал с връстниците си в детските градини и училищата. В статията се представят дейности, насочени към подкрепата за личностно развитие, както и към организацията на обучението на децата и учениците със специални образователни потребности. С настоящата публикация се популяризират данни от анкетно проучване на 155 педагогически специалисти от детски градини и училища, които разкриват необходимостта от осигуряването на подкрепа за равен достъп до качествено образование.

НТ₃₈ Yankova, Zh. (2017). The educational environment – a requirement for the implementation of assistive means and technologies in the training of children and students with special educational needs. *Knowledge – International Journal*, Vol. 20.3, Skopje, 1187 – 1191. ISSN: 2545-4439; ISSN: 1857-923X, Global Impact & Quality Factor GIF 1.32 [Янкова, Ж. (2017). Образователната среда – условие за въвеждане на помощни средства и технологии в обучението на деца и ученици със специални образователни потребности]

Новата визия в обучението на децата и учениците със специални образователни потребности се очертава в образователната политика чрез осъществяването на подкрепа за личностното развитие. В статията се анализира ролята на детската градина и училището в осигуряването на образователна среда, която да отговаря на потребностите на всички деца и ученици, в т.ч. и на децата и учениците със специални образователни потребности. Акцентира се върху въвеждането и използването на помощни средства и технологии в процеса на обучение. Настоящото изследване цели да даде повече информация на педагогическите специалисти за многообразието и приложението на помощните средства и технологии в процеса на обучение, както и за потребността децата и учениците да бъдат оценявани от екипите за личностно развитие в детските градини и училища относно тяхната необходимост от помощни средства и технологии.

НТ₃₉ Yankova, Zh. (2013). Supportive environment – condition for personal development and social well being of schoolchildren with mental retardation. *Trakia Journal of Sciences*, 217 – 220. Stara Zagora: Trakia University. ISSN: 1313-7069 [Янкова, Ж. (2013). Подкрепящата среда – условие за личностно развитие и социално благополучие при ученици с умствена изостаналост]

Във фокуса на настоящата разработка е проблемът за подкрепящата среда като условие за личностното развитие на учениците с умствена изостаналост. През последните години в педагогическата наука и практика се номинира актуалността на проблема за личностното и социалното благополучие на учениците с умствена изостаналост. Статията разглежда въпроса за промяната в училищната среда, която да оказва въздействие върху развитие личността на ученика. Акцентира се върху подкрепящата среда, която има изключително значение върху личностното развитие на ученика с умствена изостаналост за усвояване не само на академичните знания, но и за развиване на индивидуалните му способности.

НТ₄₀ Янкова, Ж. (2012). Квалификация и социално благополучие специалного педагога, работящего с вспомогателными средствами и технологиями для детей с особыми образовательными потребностями. *Психология и школа*, 2, 67 – 70. Москва. ISSN: 1993-4483 [**Янкова, Ж. (2012).** Квалификация и социално благополучие на специалния педагог, работещ с помощни средства и технологии за деца със специални образователни потребности]

Квалификацията на специалните педагози се осъществява чрез обучения за актуализиране на техните знания с оглед на потребностите, възникващи в образователната практика. С публикацията се цели да се представи авторска учебна програма относно помощните средства и технологии за децата и учениците със специални образователни потребности. Програмата е ориентирана към специалните педагози. Тя предлага практична подготовка за приложението на помощните средства и технологии в ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават интегрирано.

НТ₄₁ Yankova, Zh., D. Branekova (2010). Possibilities for application of the informational technologies with the training of children and students with special educational demands. *Trakia Journal of Sciences*, 8 (3), 283 – 285. Stara Zagora: Trakia University. ISSN: 1313-7069 [**Янкова, Ж., Д. Брънекова (2010).** Възможности за приложение на информационните технологии при обучението на деца и ученици със специални образователни потребности]

В съвременното общество на знанието работата с информационните и комуникационни технологии е задължителен компонент в интелекта на съвременната образована личност независимо от професионалната ориентация. Целта на настоящата разработка е да представи как технологиите улесняват обучението на децата и учениците със специални образователни потребности. Вниманието е насочено към хардуерната и софтуерната система. Статията запознава с различните видове високотехнологични средства, които могат да се

използват както индивидуално, така и групово спрямо индивидуалните потребности на детето или ученика със специални образователни потребности в процеса на обучението и в живота. В тази връзка са изведени и проблемните полета при реалното приложение на информационните технологии в обучението на децата и учениците със специални образователни потребности.

НТ₄₂ Yankova, Zh., A. Yanina (2010). Assistive devices and technology in education of children and students with mental retardation. *Trakia Journal of Sciences*, 8 (3), 273 – 277. Stara Zagora: Trakia University. ISSN: 1313-7069 [**Янкова, Ж., А. Янина** (2010). Помощни средства и технологии в обучението на деца и ученици с умствена изостаналост]

В статията се анализира въпросът за помощните средства и технологии в обучението на ученици с умствена изостаналост. В изложението са представени два етапа. Първият етап обединява дейности, насочени към анкетно проучване на учители от детските градини и училищата относно оценяването и използването на помощни средства от децата и учениците с умствена изостаналост в учебния процес, а вторият етап е насочен към добри практики от международния опит в използването на помощните средства и технологии от децата и учениците с умствена изостаналост в обучението. Представени са резултати от анкетно проучване на учители от детските градини и училищата относно оценяването и използването на помощни средства от децата и учениците с умствена изостаналост в учебния процес. В тази връзка са направени актуални препоръки към педагогическата практика.

УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОМАГАЛА ЗА СТУДЕНТИ

НТ₄₃ Левтерова, Д., Ж. Атанасова, Ив. Тричков, Зл. Костова, В. Сивакова (2019). Стратегии и модели за работа с деца и ученици със специални образователни потребности. [учебно помагало]. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. ISBN: 978-619-202-521-2

Учебното помагало е предназначено за студентите от Педагогическия факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. Разработките са съобразени с новите концепции и нормативни документи за децата и учениците със специални образователни потребности. Вниманието на авторите е насочено към достъпно и качествено образование на децата и учениците със специални образователни потребности в училището или детската градина.

Темите, разработени от доц. д.п.н. Жана Атанасова Янкова, са: *Групи деца и ученици със специални образователни потребности; Стратегии и модели за работа с деца и ученици с интелектуални затруднения; Сътрудничеството между семейството и образователната институция в подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности; Помощни средства и технологии в обучението на деца и ученици със специални образователни*

потребности и Правила при общуване с деца с увреждания. Целта на разработките е да се представят основни теоретични знания с насоченост за формирането на практически умения при студентите за работа с деца и ученици със специални образователни потребности в училищна среда. Разгледани са подбрани въпроси от областта на специалната педагогика и приобщаващото образование.

НТ₄₄ Янкова, Ж. (2018). *Допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности чрез помощни средства и технологии.* [учебник]. Стара Загора: Алфа Визия. ISBN: 978-954-9483-63-5.

Създаването на учебника е провокирано от новата визия в предучилищното и училищното образование с основните приоритети за неговото развитие: качество, достъпност, вариативност на образователните услуги, иновативност, подкрепа за личностното развитие, отчитане на индивидуалните потребности и интереси на всеки участник в процеса. Целта на публикацията е да се представи допълнителната подкрепа в детската градина и училището за личностното развитие на децата и учениците чрез помощни средства и технологии съобразно индивидуалните им образователни потребности.

В учебника се акцентира на теоретичните и нормативните постановки на проблема за допълнителната подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в образователните институции, на използването на помощните средства и технологии в процеса на тяхното обучение, както и на споделянето на добри образователни практики.

Съдържанието на учебника е организирано в **три части**. В *част първа* са представени теоретично и нормативно схващанията за приобщаващото образование, за подкрепата за личностното развитие. На тяхна база са разкрити дефинирането на „подкрепа“, „подкрепа за личностно развитие“, както и класификацията на последната в предучилищното и училищното образование. Акцентира се върху общата и допълнителната подкрепа. В *част втора* са представени в теоретичен и практичен аспект помощните средства и технологии, които подпомагат децата и учениците в образователния процес. *Част трета* визира образователни практики от педагогически специалисти.

Учебникът отразява теоретичния курс по учебните дисциплини: *Допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности и Помощни средства и технологии при хора с увреждания и специални образователни потребности* в Педагогическия факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

НТ₄₅ Левтерова, Д., Ж. Атанасова, Ив. Тричков (2016). *Стратегии за работа с деца и ученици със специални образователни потребности.* [учебник]. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. ISBN: 978-619-202-201-3

Приобщаващото образование като актуален образователен модел поставя съвременни изисквания за нов подход към децата и учениците със специални образователни потребности. В учебника се акцентира върху образователния модел за приобщаване, върху медицинския и социалния модел, както и върху моделите за идентичност при хората с увреждания, конкретни стратегии и правила за работа при отделните групи деца и ученици със специални образователни потребности в процеса на тяхното обучение.

НТ₄₆ Левтерова, Д, Ж. Атанасова, Ив. Тричков, Зл. Костова, В. Сивакова (2018). *Психология на деца и ученици със специални образователни потребности.* [учебник]. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. ISBN: 978-619-202-310-2

Учебникът е предназначен за студенти във висшите училища от специалностите по психология, специална педагогика, предучилищна и начална педагогика, социална педагогика и социални дейности. Темата „Сензорни увреждания“ е разработена от доц. д.п.н. Жана Атанасова Янкова. Целта на изложението е читателят да се запознае с видовете, причините и класификацията на слуховото и зрителното увреждане, както и с психопедагогическите особености на децата с увреден слух и зрение. В този контекст е разгледано обучението на децата и учениците със сензорни увреждания и допълнителната подкрепа за личностното им развитие, която те получават в образователните институции.

НТ₄₇ Балти, Д., Ж. Янкова (2015). *Арттехники за развитие на индивидуалността.* [учебно помагало]. Стара Загора: Тракийски университет, ДИПКУ. ISBN: 978-954-691-076-9

Терапията с изкуство намира все по-широко приложение във възпитанието за личностно развитие на децата и възрастните. Учебното помагало предлага 10 упражнения, специално подбрани за развиване уменията за изразяване, комуникацията и индивидуалните заложби на децата и учениците. Те са приложими в различни форми и етапи на образование: класни, извънкласни и извънучилищни дейности. Включените упражнения се осъществяват чрез подходящи техники и материали за усвояване линията и пространството на листа при работата с черни и цветни моливи, пастели, хартия и глина. Образователните задачи, към които са насочени представените упражнения, са за развитие на въображението и експресията при деца с различни дефицити в развитието и проблеми в изразяването и комуникацията.

НТ₄₈ Янкова, Ж., Ст. Динчийска, Н. Жилков, М. Илиева, Г. Илиев, Ст. Гавазова (2011). *Единни в многообразието.* Стара Загора: Тракийски университет, ДИПКУ, изд. „Контраст“. [учебно помагало]. ISBN: 978-954-691-070-7

Подготовката на учителите за работа в мултикултурна образователна среда е предпоставка за комплексно решение, интегриращо усилията на социалната и семейната среда в образователната система. Посоченото изисква педагогическите специалисти да овладеят знания и техники за работа в мултикултурна среда. Водещите акценти в учебното помагало са: законовата рамка във визираната област; знанията за културата, фолклора, етнокултурните и етносоциалните особености на отделните малцинства; усвояването на добри практики и педагогически похвати при взаимодействието между децата и учителите, при сътрудничеството на педагогическия екип и семейството; психологията на етнокултурната компетентност на учителите при работа в мултиетническа образователна среда.

НТ₄₉ Годорова, Ан., **Ж. Янкова**, Зл. Димитрова, Е. Зафирова, М. Герговска, М. Милушева, Ан. Георгиева, Ан. Василева (2007). *Светът е за всички. Наръчник за родители на деца с умствена изостаналост*. [учебно помагало]. Стара Загора: Контраст. ISBN: 978-954-91739-5-6

Наръчникът има за цел да запознае родителите на децата с умствена изостаналост с възможностите за включването на децата и учениците в образователно-възпитателния процес; с особеностите при комуникацията на децата с интелектуални затруднения; с възможностите за включването в програми, които са насочени към развитие на децата с умствена изостаналост в семейна среда, с видовете социални услуги в общността.

НТ₅₀ **Янкова, Ж., Е. Йовчева** (2014). *Човекът и природата в света на геометрията*. [учебно помагало]. Стара Загора: Тракийски университет, ДИПКУ. ISBN: 978-954-691-075-2

Електронното учебното помагало *Човекът и природата в света на геометрията* (5. клас) е разработено да подпомогне учениците със специални образователни потребности при овладяването на знания и умения по учебните предмети *Математика* и *Човекът и природата* в съответствие с техните индивидуални потребности и потенциалните им възможности. Това е иновативна дигитална технология в подпомагането на учениците със специални образователни потребности, която е преминала през едногодишно апробиране. Интегрираното електронно учебно помагалото е структурирано в три части: *Математика* (раздел *Геометрия*), *Човекът и природата* (раздели: *Физични явления, Вещества и техните свойства, Структура и жизнени процеси на организмите*), както и *интеграционен модел* между двата учебни предмета.

Високата степен на нагледност, която предлага помагалото, влияе силно на мотивацията за учене. Педагогическата практика показва, че онагледяването на учебното съдържание с картини, схеми, фотографии и флаш интригува учениците и повишава техния интерес към учебния процес. Като цяло може да се твърди, че помагалото само по себе си е силно мотивиращ фактор,

повишаващ интереса на учениците и удоволствието от учебния процес. Ползата на иновативното преподаване чрез това електронно помагало е, че учениците с желание и ентузиазъм приемат всичко ново, поднесено им в обучението. Имат повишената мотивация за активно участие в учебния процес, което неминуемо допринася за ефективността на обучението.

Използването на помагалото от учителите по *математика и човекът и природата* улеснява тяхното преподаване, като същевременно се подпомагат и ресурсните учители.

ДОЦ. Д.П.Н. ЖАНА ЯНКОВА